

Wszystko, co warto wiedzieć o fundacjach

W Polsce zarejestrowanych jest ponad 30 tysięcy fundacji. Działają w bardzo wielu obszarach: edukacji, kulturze, sporcie, ochronie klimatu, zdrowiu, nauce, prawach człowieka. Efekty ich działań widzimy w codziennym życiu.

W Polsce organizacje społeczne działają w dwóch formach prawnych – jako fundacje lub stowarzyszenia. Różnią się między sobą między innymi tym, że do założenia fundacji wystarczy nawet jedna osoba – fundator, a w przypadku stowarzyszenia potrzebna jest grupa osób.

Ze 100 tysięcy organizacji społecznych działających w Polsce, 30 tysięcy to fundacje. Działają w bardzo wielu obszarach: edukacji, kulturze, sporcie, ochronie klimatu, zdrowiu, nauce, prawach człowieka. Efekty ich działań widoczne są na co dzień, stykamy się z nimi wszędzie.

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę od lat wspiera dzieci i młodzież. Od 2008 roku działa anonimowo, bezpłatny telefon zaufania 116111, pod którym przez 7 dni w tygodniu, 24 godziny na dobę dzieci mogą porozmawiać o swoich problemach ze specjalistami. Do tej pory z tej formy pomocy skorzystało ponad milion dzieci.

Fundacje tworzone są przez osoby i firmy, które chcą działać na rzecz jakiejś sprawy lub rozwiązać konkretny problem. Cel działania fundacji jest określony w statucie. Na realizację tego celu przeznaczają środki pochodzące od fundatora, mogą także pozyskiwać dotacje i darowizny oraz prowadzić działalność gospodarczą, z której wszystkie zyski przeznaczają na cel statutowy. Regularnie przedstawiają i udostępniają sprawozdania. Są nadzorowane i kontrolowane przez odpowiednie urzędy.

Organizacje społeczne – zarówno fundacje, jak i stowarzyszenia – znają się na tematach, którymi się zajmują, zarówno od teoretycznej, jak i praktycznej strony. Pracują bezpośrednio z osobami, którym pomagają – dzięki temu sprawnie reagują na zmieniające się warunki i elastycznie dostosowują swoje działania do potrzeb.

Fundacje działają także na rzecz wypracowywania konkretnych rozwiązań legislacyjnych – dzięki wieloletnim działaniom Fundacji Rodzić po Ludzku wprowadzono w Polsce Standard Organizacyjny Opieki Okołoporodowej zabezpieczający prawa kobiet w tym zakresie i nakładający konkretne zobowiązania na personel medyczny.

W demokratycznym państwie w naturalny sposób obecne są organizacje reprezentujące różne światopoglądy. Dzięki temu obywatele i obywatelki mogą wspierać te rodzaje działań, które uważają za ważne i które są bliskie ich przekonaniom. Fundacje możemy wspierać na różne sposoby – angażując się wolontariacko, przekazując darowizny lub 1% podatku (w przypadku tych organizacji, które mają status OPP), a także upowszechniając informacje o ich działaniach. W ten sposób każdy i każda z nas może mieć wpływ na to, w jakim świecie żyjemy.

Trudno byłoby wyobrazić sobie, jak wyglądałaby sytuacja osób uciekających do Polski przed wojną w Ukrainie, gdyby nie praca organizacji, które od lat zajmują się wspieraniem uchodźców, takich, jak Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Fundacja Ocalenie, czy Fundacja dla Wolności.

Pytania i odpowiedzi

1. CZYM SĄ FUNDACJE?

Fundacje i stowarzyszenia to podstawowe formy działania organizacji społecznych. Fundacje i stowarzyszenia działają na rzecz określonego celu społecznego, a nie zysku. Wyjątkiem są fundacje rodzinne, które mają cel prywatny i służą do zarządzania majątkiem prywatnym. Można je rozpoznać po tym, że w nazwie znajduje się oznaczenie "fundacja rodzinna". Jeśli nazwa fundacji nie zawiera zwrotu "fundacja rodzinna", oznacza to, że dana fundacja ma cel społeczny i działa dla dobra publicznego. Poniższe wyjaśnienia dotyczą fundacji, które mają cele społeczne.

Fundacje tworzone są przez osoby i firmy, które chcą działać na rzecz jakiejś sprawy lub rozwiązać konkretny problem. Cel działania fundacji jest określony w statucie. Na realizację tego celu przeznaczają środki pochodzące od fundatora, mogą także pozyskiwać dotacje i darowizny oraz prowadzić działalność gospodarczą, z której wszystkie zyski przeznaczają na cel statutowy. Regularnie przedstawiają i udostępniają sprawozdania. Są nadzorowane i kontrolowane przez odpowiednie urzędy.

2. CZY FUNDACJE MAJĄ CELE SPOŁECZNE CZY PRYWATNE?

W Polsce fundacje mogą mieć cele społeczne lub prywatne. Możliwość zakładania fundacji o celach prywatnych została wprowadzona w 2023 r. – takie fundacje muszą mieć w nazwie zwrot „fundacja rodzinna”. Jeśli nazwa fundacji nie zawiera zwrotu "fundacja rodzinna", oznacza to, że dana fundacja ma cel społeczny i działa dla dobra publicznego. Poniższe wyjaśnienia dotyczą fundacji, które mają cele społeczne.

3. PO CO POWSTAJĄ FUNDACJE?

Motywacje fundatorów/fundatorek są różnorodne. Często są to osoby lub firmy, które zaobserwowały konkretny problem i chcą działać na rzecz jego rozwiązania prowadząc fundację.

Bodźcem do działania mogą być doświadczenia życiowe, zainteresowanie danym obszarem lub chęć niesienia bezinteresownej pomocy. Coraz częściej zdarza się, że fundatorami/fundatorkami są osoby zamożne lub firmy, które w fundację angażują swój czas i swoje pieniądze.

4. KIM JEST FUNDATOR/FUNDATORKA I JAKIE MA UPRAWNIENIA?

Fundatorem/fundatorką jest osoba zakładająca fundację. Może to być osoba fizyczna lub prawna, na przykład firma. Rola fundatora/fundatorki zależy od decyzji osoby/osób, które zakładają fundację. To one projektując statut fundacji określają, kto będzie miał kluczowe uprawnienia np. do powoływania zarządu lub zmiany statutu.

Rola fundatora/fundatorki może ograniczyć się jedynie do założenia fundacji. Fundator/fundatorka może być jednak centralną osobą w fundacji i móc decydować o tym, kto będzie w zarządzenie, oceniać sprawozdania fundacji lub zmieniać jej statut. Informacje o tym, do kogo należą kluczowe uprawnienia w fundacji, znajdują się w statucie. Statut fundacji można znaleźć na jej stronie internetowej.

5.

CZYM ZAJMUJĄ SIĘ FUNDACJE?

Fundacje działają w bardzo wielu obszarach: edukacji, kulturze, sporcie, ochronie klimatu, zdrowiu, nauce, prawach człowieka. Efekty ich działań widoczne są na co dzień, stykamy się z nimi wszędzie. Ponad 30 tysięcy fundacji zarejestrowanych w Polsce zajmuje się bardzo różnymi tematami i problemami. Wśród najpopularniejszych obszarów działań fundacji są kultura i sztuka, edukacja i wychowanie oraz pomoc społeczna. Fundacje – podobnie, jak wszystkie organizacje – działają na rzecz różnych grup np. dzieci, młodzieży, seniorów i senierek, migrantów i migrantek, osób chorych, osób z niepełnosprawnościami, mieszkańców i mieszanek okolicy, w której działają. Także skala działań fundacji jest bardzo różna: od działań lokalnych do międzynarodowych.

6.

SKĄD FUNDACJE MAJĄ PIENIĄDZE?

Fundacje to bardzo zróżnicowana grupa pod względem posiadanych środków finansowych. Większość fundacji rozpoczyna działania z niewielkim kapitałem i korzysta ze środków pozyskiwanych na bieżąco, takich jak na przykład darowizny.

Część fundacji otrzymuje w momencie startu środki od swoich fundatorów/fundatorek. Ważnym źródłem finansowania działań fundacji są darowizny. Fundacje, które posiadają status organizacji pożytku publicznego (OPP) mogą pozyskiwać 1% podatku. Fundacje prowadzące działalność gospodarczą, mogą otrzymywać środki od firm, np. w ramach sponsoringu. Inną formą pozyskiwania środków jest udział w konkursach dotacyjnych organizowanych przez władze publiczne i inne podmioty. Informacje o posiadanych środkach i majątku fundacji znajdują się w sprawozdaniu finansowym, które powinno być udostępnione na jej stronie internetowej.

7.

KTO I JAK KONTROLUJE DZIAŁALNOŚĆ FUNDACJI?

Fundacje mają nad sobą rozbudowany system kontroli. Nadzór nad nimi sprawują m.in. wybrany minister, sąd, starostowie i organy skarbowe. Fundacje opracowują szczegółowe sprawozdania i podają je do publicznej wiadomości, np. na swojej stronie internetowej.

Fundacje opracowują co roku szczegółowe sprawozdania, które zawierają informacje o prowadzonych działaniach oraz informacje finansowe. Sprawozdanie powinno być publicznie dostępne i dobrą praktyką jest to, aby było zamieszczone na stronie internetowej organizacji.

Dodatkowo, fundacja, która otrzymuje od firmy darowiznę o wartości powyżej 15 000 zł, powinna zamieścić taką informację na swojej stronie internetowej i w sprawozdaniu (obowiązek ten dotyczy tylko darowizn od osób prawnych czyli firm - nie dotyczy darowizn od osób fizycznych). Organy nadzoru mogą sprawdzać, czy fundacja działa zgodnie z prawem - mogą prosić o wyjaśnienia lub prowadzić kontrole.

8.

CZY FUNDACJE MOGĄ ZARABIAĆ?

Fundacje mogą pobierać opłaty za swoje usługi w ramach działalności odpłatnej pożytku publicznego lub działalności gospodarczej.

Fundacje w ramach swojej działalności mogą na przykład pobierać opłaty od osób uczestniczących w konferencji lub szkoleniu. Przychód z działalności odpłatnej i zysk z działalności gospodarczej może być przeznaczony wyłącznie jest na realizację celów statutowych fundacji i nie może służyć jakimkolwiek innym celom. Informacje o prowadzonej działalności odpłatnej lub gospodarczej znajdują się w sprawozdaniu finansowym.

9.

CZY FUNDACJE MOGĄ ZATRUDNIAĆ?

Fundacja może być pracodawcą tak jak każdy inny podmiot prawny, np. firma. To zespół – pracownicy i pracowniczki – odpowiada za sprawną, rzetelną i profesjonalną realizację celów, które fundacja określa w swoim statucie.

Fundację tworzą ludzie – członkowie i członkinie władz, wolontariusze i wolontariuszki oraz pracownicy i pracowniczki. Liczebność zespołu i wysokość wynagrodzeń zależy od skali i charakteru działań. Jeśli fundacja zatrudnia pracowników i pracowniczki, jest zobowiązana wypłacać im wynagrodzenia, a ich wysokość jest zależna od kwalifikacji i powierzanych zadań. Informacje o liczbie osób zatrudnionych i zbiorcze dane o wynagrodzeniach znajdują się w sprawozdaniu danej fundacji.

10.

JAK MOŻNA WSPIERAĆ FUNDACJE?

Fundacje możemy wspierać na różne sposoby – angażując się wolontariacko, przekazując darowizny lub 1% podatku (w przypadku tych organizacji, które mają status OPP), a także upowszechniając ich działania. W ten sposób każdy i każda z nas może mieć wpływ na to, w jakim świecie żyjemy.

Obszar zadań publicznych państwa jest niezwykle szeroki, stąd na wielu polach brakuje środków. Dzięki środkom prywatnym przekazywanym na cele publiczne, obywatele i obywatelki wspierają wybrane przez siebie obszary, które uważają za ważne, na przykład w formie darowizn, a państwo promuje ten mechanizm w formie zachęt podatkowych. Polega to na tym, że darczyńca może odliczyć od podstawy opodatkowania darowizny w kwocie nie wyższej niż 6% uzyskanego dochodu, jeśli jest osobą fizyczną i nie wyższej niż 10%, jeśli jest osobą prawną.

11.

CZYM JEST FUNDACJA KORPORACYJNA?

Fundacja korporacyjna to fundacja, której założycielem firma. Często jest związana z firmą założycielską pod kątem finansowania i zarządzania. Jest to jednak odrębna osoba prawna mająca cele społeczne, samodzielnie planujące swoje działania i odpowiadające za swoje zobowiązania.

Fundacje korporacyjne są różnorodne. Najczęściej fundacje korporacyjne są blisko związane z firmą założycielską. Firma regularnie przekazuje środki na działanie fundacji i ma wpływ na zarządzanie fundacją. Fundacja korporacyjna, tak jak każda inna fundacja, ma cele społeczne i działa dla dobra wspólnego. Nie może realizować celów prywatnych firmy ani jej właścicieli.

W Polsce działa około 200 fundacji korporacyjnych. Więcej informacji na ich temat można znaleźć „Badaniu fundacji korporacyjnych”, które Forum Darczyńców prowadzi regularnie raz na 5 lat (publikacja dostępna jest na stronie internetowej Forum Darczyńców).

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active citizens fund**

Projekt „Silniejszy głos organizacji społecznych w działaniach rzeczniczych” jest realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach funduszy EOG.